

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглядаються та характеризуються критерії оцінювання рівня розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх учителів технологій у процесі вивчення курсу "Композиція костюма" та показники для кожного з критеріїв, що враховують вимоги до створення композиції одягу, які дають можливість студентам самостійно поетапно оцінити свою роботу та виявити недоліки на будь-якому етапі створення композиції костюма. Критерії враховують такі психологічні якості особистості як творче образно-асоціативне мислення, уява, емоційно-асоціативне сприйняття, зорова пам'ять та вольові властивості особистості.

Ключові слова: *критерії оцінювання, художньо-творчі здібності, композиція костюму, силует, форма, пропорції, кольорове вирішення, художній ескіз.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах модернізації освіти посилюється інтерес до розвитку творчої особистості майбутнього педагога. У даному контексті важливо розвивати художньо-творчі здібності у майбутніх учителів технологій у процесі вивчення спеціальних дисциплін. Однією з таких дисциплін, яка здійснює підготовку всебічно розвиненої, творчої особистості майбутнього учителя технологій є "Композиція костюма". Результатом вивчення даної дисципліни є розробка міні колекцій одягу на різну тематику. Але традиційна система оцінювання, не дозволяє повною мірою оцінювати якість студентських робіт, тому що дана діяльність студентів є досить специфічною і включає в себе різні техніки виконання завдання (малювання, аплікація, стилізація форм тощо).

Діагностика навчального процесу служить каналом за яким викладач отримує інформацію про результати діяльності студентів. Також відбувається зворотній зв'язок, під час якого відбувається самоконтроль, самооцінка та

саморегуляція студентами. На основі зворотного зв'язку здійснюється порівняння отриманих результатів з нормою, а також проводиться оцінювання результатів навчальної діяльності студентів.

Аналіз функцій навчальної діагностики дозволяє зробити висновок, що "оцінювання" робіт не повинно бути зведене тільки до показників успішності, а покликане оцінювати розвиток аналітичного мислення, вміння справлятися з самоаналізом етапів роботи та поставленими завданнями та розвивати художньо-творчі здібності майбутніх учителів технологій. Різноманітність показників для оцінювання спонукає знаходити певні ознаки, на основі яких і буде проводитися оцінка. Такі ознаки в процесі діагностики визначаються поняттям "критерії".

Метою статті є необхідність у систематизації і розробці критеріїв оцінювання студентських робіт з курсу "Композиція костюма". Крім того мотивація студентів до художньо-творчої діяльності в процесі створення композиції буде посилюватися, якщо вони будуть знати, як система оцінювання регулює процес аналізу результатів творчої діяльності шляхом аналізу поставленої викладачем оцінки.

Аналіз досліджень і публікацій з даної проблеми. Проаналізуємо дослідження, які розглядають критерії оцінювання рівня розвитку художньо-творчих здібностей.

Так, А. Хайруллін при аналізі динаміки розвитку художньо-творчих здібностей виділяє наступні критерії: композиційна будова, образотворчі форми, кольорове рішення, техніка виконання, художньо-образні якості [12].

3. Хубієва у своїх дослідженнях виділяє наступні критерії оцінювання розвитку художньо-творчих здібностей: знання основ декоративної композиції та вміння використовувати композиційні засоби; емоційне сприйняття і знання основ практичного кольорознавства; володіння графічними вміннями та навичками; завершеність роботи та естетична культура автора; вміння творчо мислити; вміння дотримуватися національних традицій у творчому процесі [11].

І. Алексєєва, досліджуючи розвиток художньо-творчих здібностей студентів до декоративно-прикладної діяльності виділяє наступні критерії оцінювання робіт студентів: ступінь виразності роботи, створення декоративного образу, цілісність та гармонійність твору, результат виявлення декоративних можливостей прикладного матеріалу; ступінь завершеності, дотримання методичної послідовності роботи, ступінь завершеності роботи, дотримання професійної культури "подачі" роботи, коефіцієнт зростання професійної майстерності [1].

У дослідницькій роботі з розвитку художньо-творчих здібностей студентів І. Лапчинська взяла за основу критерії оцінювання властивостей художнього образу, посилаючись на В. Кузіна, М. Овсянникова, Є. Шорохова та інших. Такими критеріями є: метафоричність та асоціативність; багатозначність та недосказанність; наявність емоційно-естетичного ставлення автора до зображуваного; наявність вимислу та художнього розуміння; наявність індивідуального, характерного; наявність загального, типового; новизна; оригінальність; єдність об'єктивного та суб'єктивного [8].

Виклад основного матеріалу. На основі проаналізованої літератури в якій розглядається композиція костюма [2; 3; 4; 5; 6; 7; 9] та на основі вищезазначених досліджень, враховуючи специфіку розвитку художньо-творчих здібностей саме у майбутніх учителів технологій, ми виділяємо наступні критерії:

1. Ступінь виразності та гармонійності роботи.
2. Оригінальність та новизна роботи.
3. Ступінь завершеності роботи.
4. Кольорове вирішення.
5. Дотримання правил техніки виконання роботи.

Розглянемо більш докладно кожен з критеріїв.

1. *Ступінь виразності та гармонійності роботи.* Існують певні художні засоби, що використовуються для виразності роботи. Це силует, форма, лінії, колір, фактура, пропорції, масштабність. Саме на них

звертається увага при оцінюванні виразності роботи. Виразність костюма – запорука дієвості його як предмета соціальної культури. Розглянемо їх більш детально.

Силует – це площинне зорове зображення форми з чітко окресленим контуром. Він дозволяє виявити силуетні особливості як жіночих фігур різних типів тілобудови, так і форми одягу.

Колекція одягу повинна створюватись на основі однієї і тієї ж силуетної форми з використанням різних конструктивних і декоративних ліній, деталей і елементів в межах декількох кольорів, малюнків та фактур тканин.

Форма – це морфологічна та об'ємно-просторова структурна організація речі, що виникає в результаті змістовного перетворення матеріалу [6]. Форму можна назвати характером предмету. Характер форми костюма в цілому та в деталях, що виявляється як його естетичний вигляд, є важливою властивістю, з якого починається проектування [2]. Це комплексний засіб, який виражає образність речі, її емоційний вплив.

Якщо ж розглядати форму костюма, то вона тісно пов'язана з людиною, її рухом та з пластичним згином її фігури, форма костюму повинна розглядатися лише у зв'язку з її образом та пропорціями.

В оцінці форми костюма, її зовнішньої виразності велике значення мають лінії, які завжди несуть в собі психофізіологічні заряди, які при відповідних умовах можуть поєднуватись та посилюватись. Напрямок руху форми костюма, його поверхні визначається зміною силуетних та конструктивних ліній. Кожна пластична лінія несе своє образно-емоційне навантаження, надаючи різноманітні впливи на психіку людини.

При створенні форми костюма, що відповідає пропорціям тіла людини, студенти повинні спиратися, перш за все, на конструктивні пояси – опорні лінії людської фігури, від яких починається та чи інша форма деталей. Основними конструктивними поясами є: плечовий, тальовий, стеговий. Конструктивні пояси називаються конструктивно-декоративними, якщо на їхньому рівні розташовуються прикраси – обробки або біжутерія.

При характеристиці костюма, його властивостей і візуального сприйняття важливе значення має фактура матеріалів, з яких цей костюм виготовлений.

Фактура – це будова поверхні, яка властива їй від природи або отримана в процесі обробки [7].

Кожна фактура несе в собі ознаки певного образно-емоційного звучання. Студенти повинні враховувати, що використання в одному костюмі тканин і матеріалів, що мають різні фактури, надають зовнішньому вигляду виробу додаткову виразність. Особливо цікавий ефект виходить тоді, коли всі матеріали, що беруть участь у створенні костюма, тотожні за кольором та різні за фактурою.

У ескізній графіці існує поняття "графічні фактури", яке означає способи заповнення поверхні листа різними графічними знаками. В даному випадку можна говорити про різницю фактур тільки в ілюзорному плані, тому що у фізичному розумінні поверхня ескізного листа, заповненого різними фактурами, залишається однорідною.

При сприйнятті форми фактура виявляє її структурні співвідношення, відтіняє тектонічні характеристики і особливості поєднання окремих частин або загострює звучання композиційних прийомів і засобів гармонізації, ілюзорно змінює значимість і розмір окремих частин або елементів [7].

Пропорції – співвідношення величини елементів художнього твору або співвідношення окремих елементів і всього твору в цілому [5]. Побудова форми в певному пропорційному ладі – це, перш за все впорядкування форми з позицій її краси, зручності, естетичної та функціональної сторони.

Створюючи ескіз костюма, студенти повинні постійно пам'ятати про пропорції людської фігури.

Після того як вони зроблять перший ескіз майбутнього костюма, їм потрібно вирішити важливе завдання – визначити співвідношення частин його форми між собою, тобто пропорціональність. Замало знайти цікаву лінію плеча або форму виробу, рукава чи коміра, треба також визначити та

вирахувати, в якому співвідношенні вони перебувають між собою і з фігурою людини. На цьому етапі форма коригується можливими розмірними відносинами. У процесі пошуку пропорційної системи виявляється кілька варіантів, з яких вибирається найкращий, тобто найбільш відповідний фігурі та її руху.

Безпосередньо з пропорціональністю пов'язаний й інший композиційний засіб – масштабність, який має велике значення в роботі над новою формою костюма та на який звертає викладач під час оцінювання.

Масштабність – це співвідношення розмірів, маси предметів і їх деталей з розмірами людського тіла [4].

В одязі масштабність обов'язкова. Витримана масштабність форми костюма, її складових щодо величини фігури людини робить її витонченою, стрункою. Порушенні масштабності часто призводить до того, що костюм і його частини, деталі форми обтяжують фігуру, роблячи її незграбною, навіть може призвести до гротеску, комічності зовнішнього вигляду, який активно використовується в театральному та цирковому мистецтві, а також в карикатурі.

Отже, професійно і грамотно застосовуючи виразні засоби композиції костюму, можна домогтися найбільшої виразності при створенні художніх образів. Саме виразність форми є тим основним фундаментом, на якому буде триматися весь художній образ.

Однією із складових першого критерію розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх учителів технологій є гармонійність роботи. Гармонія визначає єдність форми та змісту. Гармонія фіксує найбільш характерні риси в одязі, які відіграють велику роль у створенні композиції.

Поєднання таких образотворчих засобів, як форма, фактура і колір, дає невичерпні широкі можливості для створення виразного художнього образу та художнього твору.

2. *Оригінальність та новизна роботи* – зміст цього критерію полягає в тому, що створена композиція повинна нести в собі новизну виразності та

новий зміст. Створений художній образ в своїй новій оригінальній композиційній формі повинен відображати свою індивідуальність та неповторність. На думку Т. Ніколаєвої загальна оригінальна форма залежить від того, наскільки оригінальний вигляд мають її головні частини [9].

Роботу можна вважати успішною, з точки зору композиції, якщо вона представляє концепцію дизайну так чітко і позитивно, наскільки це можливо, демонструючи одяг в кращому світлі.

Однак у створеному костюмі повинна проглядатися певна стильова спрямованість. Стиль характеризує формально-естетичні признаки об'єктів, в яких закладений певний зміст. В ньому виражається система ідей та поглядів, в якому відображений світогляд кожної епохи [3]. Тому стиль можна вважати художнім відображенням епохи та ставлення до нього митців цього часу, що відображається в їх творах.

3. Ступінь завершеності роботи – важливий критерій оцінювання художньо-творчих здібностей, який характеризується не тільки виконання заданого об'єму роботи, а й передбачає відмову від внесення будь-яких змін в композицію. У добре продуману і завершену композицію костюма нічого не можна привнести або забрати з неї, не порушуючи при цьому її цілісності.

Цілісність характеризує систему взаємодії елементів композиції. Цілісність композиції досягається упорядкованістю головних та другорядних елементів, виявленням одного або декількох композиційних центрів, гармонійними взаємозв'язками елементів, закономірним метро-ритмічним розподілом площини, об'єму або простору, різноманітністю обраних композиційних прийомів. Під час виконання завдання майбутні вчителі технологій повинні продумати відповідність і співвідношення всіх частин майбутньої композиції. Відповідність та підпорядкованість елементів одягу повинна бути вирішена як гармонійне поєднання пропорцій, де враховано співвідношення об'ємів (кількісних та якісних), кольору, форми, передачі ритму і пластики, руху чи стану відносного спокою, симетрії або асиметрії.

Цілісність композиції досягається при виконанні низки умов [2]:

1. Фігура повинна бути відділена від фону і чітко "читатися", будучи розміщеною в певне середовище.

2. У композиції має бути знайдена певна кількість частин, що легко сприймається одночасно.

3. Злитість окремих частин в ціле, що передбачає оптимальне вираження авторської ідеї.

Також ступінь завершеності роботи характеризується її рівновагою. Кожен елемент композиції повинен візуально сприйматися в урівноваженому та стійкому стані. Рівновага сприяє тому, щоб композиція сприймалася легко. Збалансована композиція, викликає відчуття цілісності, простоти, ясності. Для досягнення рівноваги костюма необхідно збалансувати всі його елементи між собою. Ступінь рівноваги визначається візуально. На рівновагу композиції впливають такі фактори: форма, об'єм, розміри, колір, фактура, декор, ритм та їх місце розташування.

4. *Кольорове вирішення.* Колір є важливим фактором, засобом виразності у композиції костюму. Він має великий емоційний вплив на людину. Сучасний одяг з його комплектністю і функціональністю передбачає широке використання різноманітних кольорових гам. Тому побудувати композицію костюма в кольорі – завдання досить складне.

При створенні художнього образу студентам слід пам'ятати про те, що деякі сполучення кольорів дають неприємний зоровий ефект. Щоб його уникнути потрібно, робити кольоровий перехід, використовуючи будь-які ахроматичні тони (краще білий або чорний). При цьому потрібно враховувати, що чорний колір робить сусідні кольори більш світлими, сірий – навпаки.

Також потрібно враховувати те, що зовнішність коригується різними поєднаннями кольорів в одязі, макіяжі, аксесуарах та взутті. При цьому можна вдало підкреслити переваги зовнішності або створити зорові ілюзії щодо "приховування" будь-яких недоліків зовнішності.

Слід пам'ятати, що за допомогою кольору можна керувати настроєм та увагою глядача, залучати його погляд до предметів в певній послідовності: від головного до другорядного. Тому колір є дієвим засобом композиції.

Колорит – це система співвідношення кольорів, що утворює певну єдність і є естетичним проявом барвистого різноманіття дійсності [10]. Колорит є одним з найважливіших засобів емоційної виразності, істотним компонентом художнього образу твору.

Характер колориту повинен бути пов'язаний зі змістом та загальним задумом композиції, стилем, а також індивідуальністю студента.

У колориті кольори поєднуються за принципом співпідпорядкованості, вони знаходяться в тісній взаємодії та співпраці. В роботах студентів повинні чітко розрізнятися головні кольори, що визначають загальний колористичний настрій композиції, і другорядні, що допомагають досягненню колірної багатства та активному "звучанню" головних кольорів. Підбираючи колірне вирішення при створенні художнього образу, потрібно враховувати співвідношення частин малюнка, їх ритмічне розташування, призначення деталі та матеріал, з якого він зроблений.

5. Дотримання правил техніки виконання роботи. Результат діяльності майбутніх учителів технологій залежить не тільки від того, наскільки в них розвинуті спостережливість та увага, а й від ступеня володіння ними всім арсеналом засобів реалізації своїх ідей в конкретних творах. Вміння грамотно і виразно зобразити придуману модель на папері у вигляді ескізу є необхідною умовою для створення завершеності образу. Творчий ескіз несе в собі повну інформацію про форму костюму з різних точок зору, при цьому він повинен мати достатню художню виразність [3]. Це повинен бути досить докладний малюнок, в якому студенти визначають конструкцію, загальне кольорове вирішення і функціональну спрямованість моделі, вирішують характер і пластику всіх формотворчих ліній, знаходять в ескізі лінії внутрішнього членування форми, підпорядковуючи їх логіці будови людської фігури.

Гармонійно складена людська фігура, яка приймається студентами за ідеал, має пропорційні співвідношення частин. Але щоб зробити в моделі образ більш виразним, а конструкцію більш ясною, часто при малюванні постаті людини вдаються до видозмін її пропорцій (подовжують ноги та фігуру в цілому, зменшують голову). Також ескіз повинен бути виконаний в русі, в такій виразній позі, яка більш вигідно подає костюм.

Художній ескіз зображує не тільки сам проєктований костюм, а й манеру його носіння, а також необхідні аксесуари: головні убори, шарфи, взуття, рукавички, сумки та інші доповнення. Також композиція крім зображення самих моделей одягу може мати фон, який відображає умовне середовище. Художній ескіз виконується в кольорі.

Створення художнього ескізу потребує достатнього рівня образотворчої грамотності. Працюючи над ним студенти повинні звертатися до різних засобів і прийомів образотворчої виразності. Краще всього сприяють розкриттю змісту ескізу графічні засоби, якими є олівець чорнила, туш, фломастери, пастель, фарби (акварель, гуаш, темпера), кольоровий папір для аплікації. Різноманітні також і образотворчі техніки: малюнок можна виконати олівцем, фломастером пером, пензлем, плямове рішення можна здійснити заливкою, роботою сухим пензлем, аплікацією. Кожна графічна техніка забезпечує свій ілюзорний ефект передачі фактури матеріалів костюмів, що зображуються. Поєднання різних прийомів виконання ескізу дозволяє різнобічно і найбільш повно розкрити задум костюму.

Якість виконання роботи говорить про потенціал і талант студентів, а також про їх смак та фантазію. Оволодіння майстерністю створення художніх ескізів є невід'ємною і значною частиною розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх учителів технологій.

Висновок. Таким чином, в результаті впровадження критеріїв оцінювання студентських робіт, кожен студент отримує можливість проаналізувати свою роботу, проконтролювати поетапний процес, і

відкоригувати помилки самостійно. Це дає можливість повною мірою судити про успіхи робіт з курсу "Композиції костюму", як викладачу, так і студентам.

Література:

1. Алексеева И.В. Развитие художественно-творческих способностей студентов к декоративно-прикладной деятельности, дис. док. пед. наук / И.В. Алексеева – Ростов – н/Д., 2005. – 461 с.
2. Андросова Э.М. Основы художественного проектирования костюма: учеб. пособие / Э.М. Андросова. – Чел.: Челябинский гос. ун-т, 2005. – 176 с.
3. Бердник Т.О. Дизайн костюма / Т.О. Бердник, Т.П. Неклюдова. – Ростов н/Д.: Издательство "Феникс", 2000. – 448 с.
4. Голубева О. Л. Основы композиции: Учеб. пособие / О.Л. Голубева. – 2-е изд. – М.: Изд. дом "Искусство", 2004. – 120 с.
5. Горина Г.С. Моделирование формы одежды / Г.С. Горина. – М.: Легкая и пищевая промышленность, 1981. – 184 с.
6. Гусейнов Г.М. Композиция костюма / Г.М. Гусейнов. – М.: Академия, 2004. – 435 с.
7. Козлова Т.В. Основы теории проектирования костюма: Учеб. Для вузов / Под ред. Т.В. Козловой. – М.: Легпромбытиздат, 1988. – 352 с.
8. Лапчинская И.В. Развитие художественно-творческих способностей студентов вуза в процессе профессиональной подготовки: дис. канд. пед. наук / И.В. Лапчинская – Магнитогорск. – 2005. – 204 с.
9. Ніколаєва Т.В. Тектоніка формоутворення костюма: навчальний посібник / Т. В. Ніколаєва. – К.: Арістей, – 2005. – 224 с.
10. Сокольникова Н.М. Изобразительное искусство: Ученик для уч. 5-8 кл.: в 4 ч. Ч. 2. Основы живописи / Н.М. Сокольникова. – Обнинск: Титул. 1998. – 80 с.
11. Хубиева З.Ю. Развитие художественно-творческих способностей студентов на занятиях народным декоративно-прикладным искусством: дис.

канд. пед. наук / З.Ю. Хубиева. – Карачаевск. – 2009. – 173 с.

12. Хайруллин А.Р. Развитие художественно-творческих способностей будущих учителей изобразительного искусства в процессе изучения курса компьютерной графики: автореферат дис. канд. пед. наук / А.Р. Хайруллин – Уфа. – 2010. – 23 с.

K. Gorchynska

THE CRITERIA OF MARKING THE LEVEL OF DEVELOPMENT OF ART-CREATIVE ABILITIES OF FUTURE TEACHERS OF TECHNOLOGIES

The article describes and characterises the criteria of marking the level of development of art-creative abilities of future teachers of technologies in the process of learning the course "Composition of costume".

Key words: *criteria of marking, art-creative abilities, silhouette, form, proportions, colour desition, art skatch.*

Е.В. Горчинская

**КРИТЕРИИ ОЦЕНКА УРОВНЯ РАЗВИТИЯ
ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ
БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ**

В статье рассматриваются и характеризуются критерии оценки уровня развития художественно-творческих способностей будущих учителей технологий в процессе изучения курса "Композиция костюма" и показатели для каждого из критериев, учитывающие требования к созданию композиции одежды, которые дают возможность студентам самостоятельно поэтапно оценить свою работу и выявить недостатки на любом этапе создания композиции костюма. Критерии учитывают такие психологические качества личности как творческое образно-ассоциативное мышление, воображение, эмоционально-ассоциативное восприятие, зрительная память и волевые свойства личности.

Ключевые слова: *критерии оценки, художественно-творческие способности, композиция костюма, силуэт, форма, пропорции, цветовое решение, художественный эскиз.*